

KÖRKÉP

CSOHÁNY KÁLMÁN

Képzőművészeti életünk elmúlt évtizedének legörömtelibb meglepetése, grafikai művészetünk gyors fejlődése és igen magas színvonala.

A grafika magyar művészei igazán képesek indulataikkal egyenértékű megjelenítésre. Kiválóan tudnak mozgást, szerkezetet, szilárdság érzetet kelteni, szerény de mindenható eszközüket a vonallal.

Grafikánk műfaji lehetőségeit megtalálta, feledteti a festészet gyengéit. Vezető szerepe napjaink képzőművészetében ma már kétségtelen. Ez több más kedvező körülmény eredménye, nemcsak a műfaj mozgékonyságának, gyors reagáló képességének sajátja.

Alapvetően fontos körülmény felszabadulás után grafikáink életében, hogy új tehetséges nemzedék nőtt fel. Ez a nemzedék, olyan igazán jó magyar hagyományokon okulva építette a maga formanyelvét, mint Derkovits, Uitz, Nemes—Lampert, Nagy István, Szalay Lajos, Hincz Gyula és Barcsay Jenő művészete. Grafikánk minden képzőművészeti műfaj tanulságait megszívlelte és felhasználta.

Alakulása szerencsés volt azért is, mert szinte akadálytalanul fejlődhetett. Nem küzdött oly sok mesterséges akadállyal mint festészetünk. Bátoran meríthetett korunk modern művészeti mozgalmainak haladó tanulságaiból, a kubizmustól a konstruktivizmusig. Élén járt és jár az új technikák kipróbálásában és megvaló-

sításában, állandóan növekvő intellektuális igénnyel fejlődött az évek folyamán.

Kedvező fejlődésének fontos meghatározója volt az is, hogy létszámuk szerint is tekintélyes fiatal grafikusok nagyobb része, társadalmunk két alapvető osztályából verbuválódott, proletár és paraszt eredetű volt. Nagy felelősségtudattal sajátították el a mesterséget és eleven a kapcsolatuk az étellel. Magukkal hozták osztályuk életérzését, szociális igazságérzetét. együtt haladtak változó társadalmunkkal és művészetileg is gyorsan tudtak reagálni annak szükségleteire. A sok nagy tehetség egyidejű jelentkezése gyorsan oszlatta a konzervatív nézeteket is.

Új gondolat tartalmakkal, magas eszmeiséggel, a valóságábrázolás, a formanyelv megújításával, válhatott csak ilyen erőssé grafikánk. Példát mutatott ezzel a festészetnek és szobrászatnak, hogyan kell a szocialista realista művészet korszerű alakítását értelmezni, hogyan lehet a többi műfaj eredményesen segíteni.

A művészet nem különállás, hanem megvalósulás abban a társadalmi létben amelyben élünk. A korszerű, magas színvonalú és politikai művészetre példát mutattak grafikusaink legjobbjai, legutóbb a Kulturális Kapcsolatok Intézete kiállító helyiségében a „Magyar Művészek Vietnámért” rendezett kiállításon.

Azok közül, akiknek a magyar grafika hírnevét, életképességét, magas színvonalát köszönhetjük, az egyik legjelentősebb Csohány Kálmán grafikus-művész.

Nógrád megyében Pásztón született 1925-ben, a Képzőművészeti Főiskolát 1947—1952 között végezte, ahol Hincz Gula segített belső hovaállásának kimunkálásában, Koffán Károly és Konecsni György tanított sokszorozító grafikát. Mindhárman kiemelkedően kiváló művészek és tanárok. Nagy jelentőségűek a művész főiskola előtt eltöltött fiatal évei, amelyek küzdelmesek, változatosak voltak, és életismeretben jól hasznosíthatók. Nógrád hegyeiben fakitermelő, bányáiban vájár, majd vasúti pályamunkás volt. Emberi és művészi pályafutását alapvetően meghatározó impulzusok itt érik, egész életét betöltő élmény anyagot ez a hely szolgáltat témáihoz. Nógrád, Borsod, Pásztó és környéke, az itt élő emberek művészetének éltető forrásai. E vidéken tölti minden év nyári hónapjait, ahol felfrissül a hegyhátak dolgozó emberének bölcsességében, emberi tisztaságában s újra gazdag lesz szívének oly kedves táj költészetétől. Nekik és róluk beszél művésze.

Ha néhány szóban jellemeznénk Csohány művészetét, akkor ilyeneket mondhatnánk: leplezetlen szeretet, gyöngédség, egészséges paraszti egyszerűség, tisztaság, valóságlátásra, hitellességre törő szenvedélyesség, nagy felelősségérzet, szorongás, gazdag érzelem, elkötelezettség, gondolatiság, mai-ság.

Ezek talán a legfőbb együtthatók, amelyekből építkezik művésze. A felületi látás, a látvány ábrázolás kötöttségei nem hatottak ártalmasan fejlődésére. Tehetsége, kitűnő valóságérzéke, mindig mélyebb megismerésre ösztökélték. Mélyen erkölcsi és

szociális alkata, csillapíthatatlan szomjúsága az igazságra, nem a súlyos mondanandók megkerüléséhez vezették.

A valóság nem tanmese-szerűen, hanem ellentmondásosan a jelenségek szövevényes összefüggésében, réteges egymásba épülésével tárul fel és ábrázolható. Az egyszerű szókimondás a képzőművészetben ma már könnyen a külsőséges illusztrálást eredményezi.

Stílus-receptek szerint soha nem dolgozott. Kimutathatóan nagyhatású elődök sem voltak formanyelvének alakulásában. Olyan művész, akinek megkülönböztetett vonása, hogy a gondolat tartalmakra a legjobban koncentrált, mindent ennek rendel alá. Ehhez idomította technikáját is. Grafikus művészi pályáján nincs nagy szerepe a technikának, nem technikáit válogat, hanem szellemiségével. Véleménye szerint a formai felfedezések, a lenyűgöző faktúrák még nem grafika, csak eszközei a jó grafikának. Ellenzője minden lényegyet elkendőző, megkerülő ügyeskedésnek.

Csohány felszabadult lényé melyen közérdekű és személyes egyszerre, s a két alkotó elem az egyensúlyképzés fontos eleme munkásságában. Tradíciót vállaló és továbbfejlesztő művészet az övé. Mondanivalóját a vonalak tiszta erejére építi, egyéniségének megfelelő konstruktív elvek szerint, a táj lelkét is megtalálni, a múlt időt is befogni képes rajztudással.

Jellemzője a vonalak mértaniságán attörő érzelgősség nélküli életöröm, gyermekies álmélkodás, szelídség. Önönmagát is szüntelenül elbűvölő cselekvés és férfias határozottság. A komótos nyugalom mögött robbanni képes erő, szenvedélyesség van. Népünk faragásaira emlékeztető naívság, játékos mesevilág, csodálatos színesség. Mindenütt feltörő népi jó ízek. látomásos balladai varázslatokkal.

Főlényes kompozíciós tudás, egyönte-tűség, gazdag jelképiséggel. Mindig újra formálódó kezdés, tétovaság és ordító fájdalom, formailag nyersességig darabosan és súlyosan tömörítetten. Min-ez ösztönös és tudatos alkotói fegyvelem terméke egyszerre. Egy népréteg, a palócföld népének sajátos humora, vérmérséklete és gondolkodása, ez Csohányn Kálmán művészete.

A megnyerő szelidség hangján beszél, de ugyanakkor dönt is erkölcsileg, javít, felhív, és erőt sugárzóan biztat lapjain. Másokért, közösségi célokért harcol, a rossz indulatok, az embertelenség, az erőszak, a köznapi józanság visszahúzó erői ellen. Lényeglátó erővel tárja fel az ember lelki életének ismeretlen mélységeit, bensőséges hangulatait. Munkái a letűnt korok, elődök gyötrelmeiről, régi bánatokról, a múlt fojtogató szegénységéről is hiteles üzenetek.

Többen komornak, magányosnak érzik Csohányn és művészetét. Nem lehet magányos az, aki a világ minden komoly baját szorongó érzésekkel személyes ügyének tekint, s aki a közért a kortársakért annyit tett és tesz mint ő.

Csohány nagy erénye komponáló tudása. Kitűnően alkalmazza az intenzív kifejezés érdekében a korszerű kompozíciós elveket, amelyekkel dinamikát, nagy drámai feszültséget teremt lapjain. Egyenletes vastagságú vonalaival nagyszerű sík-hatást, feszültséget, a tárgyak, figurák saját atmoszféráját éri el. Az így lehatárolt és külön jelentkező tárgyak egymásmellettségével, reliefszerű, síkban jelentkező sajátos mélységet teremt. A háttér sötét tömegei, foltjai, lendületességet, drámaiságot biztosítanak rajzainak. Induló vonalai konstruktívek, de egyenesbe ritkán kényszeríti őket, leginkább íveltek, ezért hatásuk mindig érzelmi.

Kompozíciós elveinek érvényesüléséhez jól válogat a tárgyi valóságból, amelyek lelki tartalmak közvetítéséhez is kitűnőek, az emberarcú fa, bokor, vonuló madarak füzére, nap, hold és csillagok. Gyakran alkalmazza a felül-és alulnézetet, a nagy tereket, a tálaj bizonytalan meghatározását, a lebegést. Színben a fekete fehérek erős viszonylataira, ellentéteire épít, figuráit is foltszínritmusok segítségével is építi.

Sok önemészto kísérlet eredménye a tömör, minden sallangtól mentes kompozíciós erő Csohányn művészetében.

Elemezve eddigi eredményeit, olyan érzésünk támad, mintha egyenletesen mindig a maga előre kijelölt pályáján haladna.

Ez a kifejezni tudás, a biztos gondolattartalom, az otthonos életközegben történő mozgásból fakad. Egyéni úton járó művészete, belülről, önmagából, a legőszintébb mélyről jövő vallomás.

Mindennapos érzelmekre, hangulatokra, apró árnyalatokra reagál, a legközvetlenebb mozdulatokra, gondolatokra figyel. Valóban a mindennapos derű és mindennapos bánat igaz viszonylatai azok, amelyek művészetében megállítanak, elgondolkoztatnak és lenyűgöznek.

Műveiben felhasználja a szürrealizmus eredményeit is. A konvenciók ellen ő is tanulmányozta a modern művészet komplex mozgalmát, amely a szürrealizmus néven vált közismertté. E mozgalomnak sok pozitív vonása van, ismerete, tanulságainak helyes felhasználása már évtizedek óta elkerülhetetlen. De Csohány nemcsak spekulatív módon jutott el eredményeihez. Hajlamai szerint a népmesék, népi játékok népi szürrealizmusához fordult, és egveztetete azt a magas szintű

szürrealizmussal. A szürrealista mozgalom egyik alapítója Chagall is hasonlóképpen járt el, kinek festői meg-látásai az orosz népművészetben gyökereznek. Így alakult Csohány ösztönös belső látása, képeinek bizonyos titokzatos felidéző képessége, látomá-sossága, ezt teszi művészetét ilyen sa-játossá.

Sokat illusztrál, azt is mondhatnánk, mindig ezt teszi, s hogy mégis kevés könyv jelenik meg Csohány illusztrá-

cióival, arról könyvkiadóink tehetnek és tetteiket nemcsak ők bánják majd, hanem mi is.

Hasznos volt kirándulása a kerámia területére is.

Mindig előrelép művészetében. Er-ről tanúskodnak a IV. Országos Mis-kolci Grafikai Biennáléra legutóbb ké-szített új lapjai is. Csohány Kálmán grafikusművész még nagyon sok meg-lepetést tartogat számunkra, az em-beri mondanivaló magaslatára emelke-dett művészetével.

KOVÁTS BÉLA

HONISMERETI TÁBOR NAGYBÁTONYBAN

Körülöttünk, a nógrádi palócföld mai székhelyén új, korszerű külsőt ölt egy száz év előtt még kis községnek számító város, melyet szenet termelő, építő és gyáripárt űző elmék és kezek száz-ezrei emeltek fel valamikori jelentékte-lenségéből. A kívülálló szemlélő azt hihetné, hogy ebben a régi helyén új várost teremtő nagy igyekezetben nem futja erőinkből a múlt, a történelem értékeinek mentésére, megőrzésére. Pe-dig ennél sokkal többre törekszünk és többet is teszünk. Figyelemreméltó, or-szágos kihatású, hagyományteremtő kezdeményezések bontanak zászlót Sal-gótarján gyorsan növekvő és ledöntésre szánt falai között.

1965 tavasza megérlelte a Magyar Történelmi Társulat nógrádi csoportja létrejöttének feltételeit. Ez a megye hi-

vatásos és amatőr történészeit össze-fogó társadalmi szervezet a megye akkor alig kétéves múltja visszatekintő honis-mereti mozgalmából sarjadt, és ma a ma-gyar vidék egyik legtevékenyebb, legna-gyobb taglétszámú társulati csoport-jaként tartják számon. Ugyanez év kora őszén, a Salgótarjáni Honismereti Napok idején a mi körünkben ültek össze megbeszélésre a hazai falukróni-ka-írók. Ezt a tanácskozást úgy jegyez-ték fel a honismereti mozgalom törté-netében, mint, amely megalapozta hely-történetírásunk legfrissebb hajtásának, a jövő történetírása számára nagyszerű forrásul szolgáló falukrónikaírásnak jövőjét.

A tavalyi nyárvég újabb Salgótarján-ból eredő kezdeményezés megszületé-sét hozta. Innen indult az úttörők